

УДК 338.1

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Губарик О.М., Перехрест І.К.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Досліджено теоретичні питання управління фінансово-економічною безпекою підприємства в сучасних умовах. Обґрунтовано сутність фінансово-економічної безпеки підприємства. Виявлені індикатори аналізу й критерії оцінки. Розглянуто зміст та основні чинники формування кризи. Визначені основні стратегічні напрямки управління фінансово-економічною безпекою підприємства направлені на подолання кризи.

Ключові слова: управління фінансово-економічною безпекою підприємства, платоспроможність, ліквідність, методи управління, економічна криза, загроза, стратегічні напрями діяльності.

Вступ. Нестабільний розвиток політичної та фінансової системи, ресурсних та споживчих ринків, мінливість зовнішнього середовища впливають на процеси розвитку та функціонування підприємства. Тривалий стан кризи призводить до нестабільного рівня виробництва, погіршення платіжної дисципліни, зниження рівня прибутку, низькій рівень конкурентоспроможності. Особливо важним моментом для керівництва підприємства становиться завдання самооцінки та аналізу фінансових, виробничих, технологічних, науково-технічних та трудових ресурсів. Вагоме значення треба надати збереженню власного майна, комерційної таємниці, підтримки та розвитку економічної стійкості. Керівництву підприємства необхідно визначити головні та стратегічні напрями діяльності, розробляти бізнес-плани, пристосовуватися до змін внутрішнього та зовнішнього середовища, використовувати нові та ефективні технології організації управлінських процесів, обирати оптимальні напрями в плануванні діяльності управління.

Оперативний аналіз інформації про діяльність підприємств будь-якої форми власності, виду і масштабу діяльності є основою прийняття як оперативних, так і стратегічних управлінських рішень.

Перебуваючи в складних умовах кризи важливим є становлення й реалізація принципово нової дієвої системи управління підприємством, реакцією якої на виклики зовнішнього середовища є стратегічні зміни та забезпечення економічної безпеки їх реалізації.

Криза є невідворотним явищем будь-якого сучасного ринку, вона відображає об'єктивні процеси структурної перебудови господарства, тому бажання підприємства щодо власного функціонування на ринку в перспективі потребує поперше подолання кризи, по друге. застосування сучасних методів управління, фінансового планування і контролю.

Постановка проблеми. У сучасних умовах кризи процес успішного функціонування економічного розвитку підприємства багато в чому залежить від ступеня забезпечення їх економічної безпеки. Головна мета управління фінансово-економічною безпекою підприємства забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування, створення високого потенціалу розвитку і стабільного зростання в майбутньому.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки своєчасно його керівництво й фахівці будуть здатні уникнути мож-

ливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним економічним проблемам управління та вдосконалення системи економічної безпеки підприємств присвячені наукові розробки багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Ця проблема не перестає бути актуальною, і значна кількість науковців спрямовують свої дослідження вбік економічної безпеки підприємств.

І.А. Бланк під фінансовою безпекою підприємства розуміє кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективних періодах. Проте у сучасній науковій літературі єдиного підходу до визначення поняття «фінансова безпека підприємства» не існує і ідентифікується дане поняття, як один із елементів економічної безпеки, у той же час, «фінансова безпека» комплексно та більш детально розглядається сучасними дослідниками на макrorівні в системі більш загальних категорій [1].

На думку І.В. Чібісова фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз [3].

Колектив авторів у складі Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. [2], розглядають фінансову безпеку як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовища.

Необхідною умовою фінансової безпеки підприємства є його рентабельність, тобто позитивний результат фінансово-господарської діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на відсутність теоретич-

них та практичних розробок що до управління фінансово-економічної безпекою підприємства, визначена необхідність здійснення управління фінансово-економічної безпекою підприємства шляхом створення дієвої фінансової стратегії управління.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення сутності поняття «управління фінансово-економічною безпекою підприємства» та окремих її складових та виявлення основних тенденцій організації системи економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Управління системою економічної безпеки підприємства розглядається як реалізація різноманітних управлінських рішень стосовно адаптації підприємства до умов зовнішнього та внутрішнього середовищ з метою досягнення встановлених цілей діяльності

Виклад основного матеріалу. Проблема економічної безпеки підприємств в сучасних умовах кризи стає все більш актуальною. Складні швидко змінні соціально-економічні та політичні умови у країні вимагають від підприємств постійної готовності до адаптації та відповідних дій по попередженню негативного впливу загроз та по усуненню наслідків їх негативного впливу.

Управління фінансово-економічної безпекою підприємства становить систему методів і принципів розробки й реалізації управлінських рішень направлених на захист пріоритетних переважно фінансових інтересів підприємства.

Фінансово-економічна безпека характеризує забезпеченість достатнім обсягом фінансових ресурсів необхідних для здійснення простого та розширеного відтворення і виконання фінансових зобов'язань та передбачає захищеність від зовнішніх та внутрішніх загроз для підтримки фінансово-економічних інтересів підприємства.

Фінансова безпека – це стан фінансової системи, при якому підприємство:

- 1) забезпечує стійкість, платоспроможність і ліквідність в довгостроковому періоді;
- 2) задовольняє власні потреби у фінансових ресурсах для стабільного виробничого процесу;
- 3) забезпечує оптимальну фінансову незалежність;
- 4) спроможне протистояти різноманітним небезпекам і загрозам, які прагнуть спричинити фінансові шкоди;
- 5) забезпечує достатню лояльність та гнучкість при прийнятті управлінських рішень;
- 6) забезпечує захищеність фінансових інтересів компанії.

Розробка методики управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства, визначення основних її індикаторів та інструментів забезпечення, створення стратегії фінансово-економічної безпеки і виконання усіх вимог даної стратегії дозволить підприємству запобігти збитку від негативних впливів на його безпеку в різних аспектах фінансово-господарської діяльності, а також забезпечить контроль і балансування доходів і витрат.

Головна мета управління фінансовою безпекою підприємства спрямована на вирішення наступних трьох найбільш загальних задач:

1. Установлення системи головних фінансових інтересів, що вимагають захисту в процесі фінансового розвитку підприємства.

2. Визначення та прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз реалізації фінансових інтересів підприємства

3. Забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовим інтересам підприємства.

Вирішення актуального завданням для підприємства стає необхідність постійного моніторингу загроз економічній безпеці підприємств, своєчасна діагностика та аналіз їх кризових ситуацій. Для діагностики кризових ситуацій підприємств необхідно перш за все в ході стратегічного планування на стадії аналізу ситуації і прогнозу розвитку визначити найбільш ймовірні в майбутньому загрози економічній безпеці підприємства, характер і направленість дій.

Перша стадія кризи визначається значним падінням граничного рівня показника ефективності капіталу, показників ділової активності підприємства, зниження рентабельності й обсягів прибутку. Внаслідок такого явища погіршується фінансовий стан підприємства, скорочуються фінансові можливості розвитку.

Друга стадія кризи проявляється в збитковості виробництва, недостатності обігових коштів.

Третя стадія кризи визначається повною відсутністю власних коштів у підприємства. Вагома частина оборотних коштів направляється на погашення кредиторської заборгованості та погашення збитків.

Четверта стадія кризи визначається гострим станом неплатоспроможності. Відсутність можливості профінансувати будь які платежі за попередніми зобов'язаннями. Виникає можливість припинення виробництва, як наслідок, банкрутство. У цій ситуації діагностика з використанням коефіцієнтів платоспроможності й забезпеченості власними оборотними коштами дозволяє встановити фінансову неспроможність і можливість нейтралізувати її через процедуру банкрутства.

Планування фінансової безпеки являє собою процес розробки системи планів та планових (нормативних) показників із забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів.

В умовах економічної кризи для ефективної роботи системи фінансово- економічної безпеки необхідна своєчасна і достовірна інформація про загрози та фактори, які існують в даний час у зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства. Для того, щоб мати таку інформацію, необхідно створити підрозділ інформаційно-аналітичного забезпечення який здійснює постійний моніторинг та аналіз процесів, які відбуваються як всередині підприємства, так і за його межами.

Для ефективного впровадження фінансової безпеки на підприємстві необхідно розробити та успішно впровадити механізм забезпечення економічної безпеки, який включає у себе: інструменти забезпечення фінансової безпеки, методи забезпечення фінансової безпеки підприємства, важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства та систему інформаційно-аналітичного забезпечення такої безпеки.

Сутність фінансово-економічної безпеки в умовах кризи полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю

підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; спрямованістю на ефективний і сталий розвиток.

Тому механізм фінансово-економічної безпеки підприємства дозволяє:

- 1) забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства у довгостроковому періоді;
- 2) забезпечити оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;
- 3) ідентифікувати зовнішні і внутрішні небезпеки та загрози фінансовому стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення;
- 4) самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію розвитку;
- 5) забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства;
- 6) забезпечувати достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень;
- 7) забезпечувати захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Метод управління фінансово-економічної безпекою підприємства це комплекс методів впливу на джерела і чинники небезпек підприємства з метою їх нейтралізації. Сукупність методів управління поділяють на: економічні, маркетингові, адміністративні, організаційні, математичні, правові.

За результатами аналізу існуючих досліджень, можна виділити два підходи до оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства, а саме:

- 1) індикаторний підхід;
- 2) ресурсно-функціональний підхід.

Індикаторний підхід характеризується на визначенні порогових значень показників (індикаторів), які оцінюють платоспроможність та фінансову стійкість підприємства, що відповідають певному рівню його фінансової безпеки.

Індикаторами фінансової безпеки підприємства є порогові значення таких показників: темпів зростання прибутку, обсягу продажів, коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу (коефіцієнт заборгованості), рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, показника розвитку підприємства.

Ресурсно-функціональний підхід виходить із необхідності забезпечення основних функціональних цілей економічної безпеки, до яких можна віднести:

- забезпечення фінансової стійкості та незалежності, високої ефективності діяльності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності підприємства та досягнення високої конкурентної спроможності його технологічного потенціалу;
- забезпечення високої ефективності діяльності менеджменту на всіх рівнях управління підприємством;
- високий рівень кваліфікації та його інтелектуального потенціалу персоналу;
- забезпечення безпеки персоналу підприємства його капіталу, майна та комерційних інтересів.

Фінансово-економічні кризи негативно впливають на економічний та виробничий потенці-

ал підприємств. Перед підприємствами виникає першочергове завдання своєчасної внутрішньої самооцінки і прогнозування свого стану з погляду виконання властивих їм виробничих функцій. Вживання заходів захисту цих функцій, тобто забезпечення економічної безпеки виробництва від різних проявів зовнішнього і внутрішнього середовища, що впливають на ресурси підприємства, створення системи моніторингу індикаторів безпеки, встановлення їх порогових значень, вживання заходів протидії загрозам.

Забезпечення економічної безпеки підприємств, повинно бути безперервним, цілеспрямованим процесом що вимагає:

- а) постійна ідентифікація та прогнозування можливих погроз;
- б) обґрунтування і реалізації ефективних форм і методів створення, вдосконалення і розвитку системи економічної безпеки підприємств;
- в) безперервного контролю і управління системою безпеки;
- д) ефективного та комплексного використання наявних засобів захисту всіх елементів виробничо-господарської системи;

Висновки і пропозиції. Фінансова безпека підприємства визначена як стан найбільш раціонального використання фінансових ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності виробництва, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного і фінансового розвитку.

Узагальнюючи вище наведене, можна зробити висновок, що фінансова безпека – основна складова економічної безпеки підприємства, яка дозволяє в майбутньому забезпечити прибутковість, фінансову стійкість, незалежність, ліквідність та платоспроможність. Допомагає своєчасно визначити і усунути внутрішні та зовнішні небезпеки.

Допомагає в розробці та прийнятті стратегічних фінансових планів розвитку підприємства

Головна задача функціонування підприємства в складних умовах кризи визначається здатністю приносити достатній прибуток у поточному та перспективному періоду.

Боротьба підприємства за виживання у умовах кризи вимагає створення гнучкої системи управління фінансово-економічної безпекою підприємства.

Прибуток це фінансовий ресурс підприємства, який підприємство може на свій вибір витратити: на розширення бізнесу, модернізацію основних засобів, на стимулювання та мотивацію персоналу, на створення комфортних умов для праці та відпочинку.

Процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства потребує розроблення дієвого ефективного механізму, компонентами якого є сукупність фінансових інтересів підприємства, управлінський персонал, технологія управління, принципи і методи управління, фінансові інструменти.

Список літератури:

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2006. – 776 с.
2. Єпіфанова А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
3. Чібісова І. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Чібісова, Є. М. Івашина. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Chibis.pdf

Губарик О.Н., Перехрест И.К.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Аннотация

Исследованы теоретические вопросы управления финансово-экономической безопасностью предприятия в современных условиях. Обоснована сущность финансово-экономической безопасности предприятия. Выявлены индикаторы анализа и критерии оценки. Рассмотрены содержание и основные факторы формирования кризиса. Определены основные стратегические направления управления финансово-экономической безопасностью предприятия направленные на преодоление кризиса.

Ключевые слова: управление финансово-экономической безопасностью предприятия, платежеспособность, ликвидность, методы управления, экономический кризис, угроза, стратегические направления деятельности.

Gubaryk O.N., Perekhrest I.K.

Dnipropetrovsk State Agro-Economics University

MANAGEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE IN CRISIS CONDITIONS

Summary

We investigate theoretical questions of management of financial and economic safety of the enterprise in modern conditions. The essence of financial-economic security of the enterprise. The identified evaluation indicators and evaluation criteria. Examined the contents and the main factors of the crisis. Defined the main strategic directions of management of financial-economic security of an enterprise aimed at overcoming the crisis.

Keywords: financial and economic safety of the enterprise, solvency, liquidity, governance, economic crisis, threat, strategic directions.